

PRİZMA

MÜASİR dövrün uşaqlarını cizgi filmi izləmədən təsəvvür etmək mümkün deyil. Uşaqlar demək olar ki, əksər saatlarını televiziya qarşısında cizgi filmi yaxud, film izləməklə keçirirlər. Amerikada aparılan bir araşdırmanın nəticələrinə görə, uşaqlarda televizora marağ 18 aylıq olarkən yaranır. Amma bu, hələ onların tamaşaçı olduğunu göstərmir. 2 yaşdan yuxarı başlayaraq uşaqlarda cizgi filmlərinə marağ oyanır. Bu yaşda olan uşaqların təqdim etmə qabiliyyəti yavaş-yavaş yaranır. Baxdıqları cizgi filmləri və filmlər bu yöndə önəmli mənəvi təsirə malikdir.

Təz-təz kadr dəyişikliyi körpə beyinində qarışıqlığa və pozğunluğa da səbəb ola bilər. Ona görə də uşaqların yaşlarına uyğun cizgi filmlərə və filmlərə baxması olduqca vacib məsələdir. Çünki bu filmlər uşaqların mənəvi inkişafının formalaşmasında əhəmiyyətli rola malikdir. Uşaqların sağlamlıq ruhdan böyüməsi, inkişaf etməsi hər zaman dövlətimizin və ölkə başçımızın diqqət mərkəzində olmuşdür. Bu sahədə lazımı bir çox tədbirlər görülmüşdür.

Mövzu ilə bağlı "Üç nöqtə"yə açıqlama verən psixoloq Günel Hacızadə uşaqların mənəvi inkişafında filmlərin rolunun mühüm olduğunu xüsusilə qeyd edir. Bildirir ki, filmlər və cizgi filmləri uşaqların psixoloji və mənəvi inkişafında danılmaz bir rola malikdir: "Uşaqlar onları izləyərkən həm aynlanır, həm də öyrənirlər. Lakin bu öyrənmə prosesi daxilində hansı informasiyalar mövcuddur? Uşaqlar hansı yaş həddindən sonra media ilə tanışdır? Əsas məsələ də möhür bundadır. Bir realitədir ki, müasir dövrümüzün texnologiyası ilə çox bağlıdır.

Bu səbəbdən də əksər uşaqlar dünyaya göz açdıqdan qısa bir müddət sonra texnologiyaya tanışdır. Normalda uşaqlar 18 ayından etibarən televizordakı hərəkət və səsli reaksiya verdiyi halda, son 2-3 il ərzində dünyaya gəlmiş uşaqlarda bu daha erkən müşahidə olunmağa başlayıb. Hətta son zamanlarda 0-2 yaş dövründə olan uşaqlar üçün yeni cizgi filmlər və filmlər vardır. Lakin, 2 yaşadək dövrü uşaqların istonilən halda bu tip videolarla belə tanışdır qəbul ediləyən bir addımdır. Hər nə qədər bu videolar öyrədikləri olsa belə, 0-2 yaş dövrü uşaqlar üçün bunlar zərərli deyil".

Psixoloqun sözlərinə görə, uşaqlara film, cizgi film və ya videolar izləməklə yerinə, onlarla real oyunlar oynamaq daha öyrədikləri və faydalıdır: "2 yaşa qədər olan uşaqlar çox film izlədiyi zaman nitq ləngiməsi, müxtəlif davranış pozuntuları, sosial bacarıqların olmaması kimi problemlər yaşaya bilərlər. 2 yaş və sonrakı dövr üçün isə uyğun izlədiyi film və cizgi filmlərə ciddi nəzarət olunmalıdır".

G.Hacızadə uşaqların filmə, yaxud cizgi filminə baxarkən bir neçə nişansa diqqət yetirilməli olduğunu qeyd edir. Bildirir ki, ilk diqqət alınmalı nişans uşağın izləyəcəyi filmin tərkibində dav-

Uşaqların mənəvi inkişafı üçün onlara vətənpərvərlik hisslərini aşılamaq lazımdır

"BUNU UŞAQLARIMIZA KİÇİK YAŞLARINDAN ÖYRƏDƏRİKSƏ, ONLAR GƏLƏCƏKDƏ MİLLƏTİNƏ, XALQINA, VƏTƏNİNƏ LAYİQLİ ŞƏXSİYYƏT KİMİ FORMALAŞACAQDIR"

ranış pozuntusu yarada biləcək amil olmalıdır. Bu çox mühüm faktordur: "İkinci nişans isə, izlənən filmlər uşağın yaş dövrünə mütləq uyğun seçilməlidir. Məsələn, 2-10 yaş arası uşaqların fantastik janra film və cizgi filmlərə baxması düzgün seçim deyildir. Çünki bu yaş dövründəki uşaqlar hələ realitədə baş verənləri tam qavramadığından, filmdə baş verənləri real hesab edərkən onların özlərinə örnək ala bilərlər. Bu isə uşağın sosial və psixoloji dünyasına birbaşa zərər verir. Qeyd etmək lazımdır ki, məhz həmin 2-10 yaş arası dövrdə uşaqların öz fantaziyaları çox güclü olur. Elə buna görə də onların fantastik janra filmlər izləməsi, xəyal gücünün müəyyən qədər sərhədlidir. Xəyal gücünün konkret mövzular üzrə sərhədlənməsi isə onların psixoloji inkişafına birbaşa təsir edir".

Psixoloq xüsusilə olaraq vurğulayır ki, 18 yaşa qədər, hər yaş etəpində filmlərə xüsusi diqqət olmalıdır: "Mövzusunda şiddət, travmatik qorxu və istər gizli, istərsə də aşkar nümayiş olunan cinslilik tərkibli heç bir film və cizgi filmin uşaqlara izlənilməsi məsləhət görülür. Əks halda psixoloji pozuntuların yaranması qaçılmazdır. İlk növbədə vətənpərvərliyi, dostluğu təbliğ edən cizgi filmləri seçilməlidir".

Psixoloq deyir ki, yaranmış psixoloji pozuntu heç də zənn etdiyini kimi həmin an özlünü göstərmir: "Hər hansı ciddi travmatik hadisədən sonra da

özlünü göstərə bilər. İstonilən psixoloji pozuntunun kökündə, keçmişdən gələn bir travmatik informasiya qəbulu yəti. Odur ki, heç kas səbəbsiz yəni depressiya, psixoz, paranoid şəxsiyyət pozuntusu, bipolar pozuntu və digər problemlərlə mübarizə aparmaq kimi bir imtahana məruz qalmır. Buna görə də valideynlər bu məsələdə diqqətli olmalı, uşaqları film izləyərkən diqqət yetirməli və filmi övdələri ilə birlikdə seçməlidirlər".

Təhsil eksperti Kamran Əsədov valideynlər və müəllimləri diqqətli olmağa səsləyir: "Valideyn və müəllimlər məsuliyyətli olmalı, uşaqların hansı film və cizgi filmlərinə baxdığını diqqətlə izləməli, yeniyetmələr üçün filmlərin seçilməsinə xüsusilə rəhbərlik etməlidirlər. Əlbəttə, uşaqlar filmlərə baxmaq ləzzətindən tamamilə məhrum edilməz. Bu hər halda faydalı ixtiradır. Lakin valideynlər uşaqların filmlərə bağlı riskdən qorunmalıdırlar".

K.Əsədovun sözlərinə görə, bu gün uşaqların zərərli informasiya almasında təkcə televiziya və internet rol oynamır, eyni zamanda kitablar, ədəbiyyatın da rolu danılmazdır: "Hesab edirəm ki, istər satış üçün, istər kiçikləyən kitabxanalarla ədəbi əsərlərin yaşa görə uyğunluğuna ciddi fikir vermək və riayət etmək lazımdır. Təəssüf ki, bir çox hallarda azyaşlı uşaqlar böyük rol ədəbiyyatı oxuyur, istifadə edir. Bu məsələdə məktəbdə müəllimlər, evdə valideynlər ciddi

şəklidə uşaqlara nəzarət etməlidirlər.

K.Əsədov qeyd edir ki, valideynlər uşaqların filmlərə baxması zamanı bir sıra nişanslara xüsusi diqqət yetirməlidirlər: "İlk öncə valideyn uşağa film və ya multfilmə baxmağa icazə verməmişdən əvvəl, filməki səhnələr haqqında məlumat aldı etməyə çalışmalıdır. Mümkün olarsa, həmin filmə valideyn əvvəlcə özü tə baxsın. Yalnız öz ziyansız hesab etdiyi halda uşağı həmin filmə baxmağa icazə verməlidir. Ziyən dəyərkən yuxarıda sadaladığımızdan əlavə, şiddət, bir-birini incitmə, nala-yığı sözlər, kobudluq və s normal bir şey kimi göstərən film və multfilmərdən də qaçmaq lazımdır.

Bu uşaqların mənəvi inkişafına ziyan verə bilər. Filmi qiymətləndirərkən, unutmayın ki, valideyn zövqü nümunə deyildir və sizin üçün ziyansız olan film, yuxarıda qeyd edilən səbəblərə görə uşağınız üçün tamamilə yararlı ola bilər. İkincisi, uşaqların eyni filmə dəfələrlə baxmalarına icazə verməyin. Tele-verişlərin və kinofilmlərin izlənməsi məhdudlaşdırılmalıdır, bəlkə ki, vaxtın bu formada keçirilməsi, uşağı sağlam hərəkətli istirahətdən ayırır. Üçüncüsü, uşaqların təşviq edin ki, onlar idraki, tarixi, elmi-populyar filmlərə baxsınlar. Bu onlara dünyagörüşlərini, mənəvi inkişafını və təcrübənin sərhədlərini genişləndirməyə, bir çox həyati vəziyyətlərlə tanış olmağa imkan verəcəkdir".

Uşaq yaddaşı elədir ki, kiçik yaşlarda baxdığı, gördüyü bir çox şeylər onların yaddaşında daimi olaraq qalır və bəziddən sonra da bunlar xatırlanıyır. Ona görə də uşaqların baxdığı film və cizgi filmlərin onların yaş həddinə uyğun olması mühüm məsələdir. Çünki bu onlarda mənəvi keyfiyyətlərin formalaşmasına və sağlamlıq bəyuzmələrinə yardımçı olur. Uşaq evin tərbiyəsini bağlamaq da, məktəbdə də təsirli. Həmçinin məktəbdə, bağçada və ətrafda öyrəndiklərini də evə gətirir. Uşaqların mənəvi inkişafı üçün onları vətənpərvər ruhdan böyütmək, onlara vətənpərvərlik hisslərini aşılamaq lazımdır. Əgər biz bunu uşaqlarımıza kiçik yaşlarından öyrədərsək, onlar gələcəkdə millətinə, xalqına, vətəninə layiqli şəxsiyyət kimi formalaşacaqdır.

Könül Oruc